

Quan la història es converteix en decoració

Editorial – octubre 2026

Vivim envoltats d'història. La trobem en les muralles de les nostres ciutats, en els castells que encara dominen els turons, en les masies escampades pel territori, en les antigues fàbriques, en els ports, en els camins i en els carrers dels nostres nuclis antics. La història forma part del nostre paisatge quotidià fins al punt que, sovint, ja no la veiem. I potser aquest és un dels seus principals perills.

Perquè hi ha una diferència important entre conservar la història i conservar-ne simplement l'aparença.

En les darreres dècades hem fet un esforç considerable per recuperar i posar en valor el patrimoni històric. S'han restaurat castells, s'han rehabilitat centres antics, s'han recuperat edificis industrials i s'han museïtzat jaciments arqueològics. Les administracions públiques, les institucions

culturals, les universitats, les entitats i també el sector turístic han contribuït, amb encerts i errors, a fer que una part important del nostre patrimoni sigui avui més accessible que fa unes dècades.

És una tasca necessària. Però conservar un edifici no significa necessàriament conservar la seva història.

Pensem, per exemple, en qualsevol dels nombrosos castells medievals que formen part del paisatge català. Quan els visitem, és fàcil quedar fascinats per les seves torres, les muralles, les espitlleres o les vistes sobre el territori. Però aquell castell no va existir per ser bonic. No va ser construït perquè, segles després, poguéssim fotografiar-lo.

Va formar part d'una determinada estructura política, econòmica i social. Va servir per controlar un territori, defensar interessos, exercir poder i organitzar les relacions entre persones. Al seu voltant hi havia pagesos, senyors, soldats, artesans, religiosos i comerciants. Hi havia impostos, obligacions, privilegis, conflictes i formes de vida que avui ens poden resultar llunyanes.

Si expliquem només les seves pedres, n'expliquem una part molt petita de la seva història.

El mateix passa amb els centres històrics. Podem passejar per carrers perfectament restaurats, contemplar façanes recuperades i admirar places que han recuperat una determinada aparença. Alguns municipis han fet un esforç extraordinari per preservar aquests espais. Però una ciutat medieval no era un decorat urbà. Era un espai habitat. Hi havia mercats, tallers, habitatges,

animals, olors, sorolls, malalties, desigualtats, conflictes i formes de sociabilitat que difícilment poden ser percebudes quan contemplem únicament la seva arquitectura.

Barcelona mateixa ofereix nombrosos exemples d'aquesta transformació. El Barri Gòtic que avui coneixem és, en bona part, el resultat d'un llarg procés de transformacions urbanes, restauracions i reconstruccions iniciat molt abans que el turisme contemporani convertís el barri en una de les principals imatges de la ciutat. Algunes de les seves architectures més emblemàtiques no són simplement una finestra intacta oberta al món medieval, sinó també el resultat de decisions preses en èpoques posteriors sobre com volíem representar aquell passat.

Això no les fa menys interessants. Al contrari. Les fa encara més interessants, perquè també formen part de la nostra història.

El problema apareix quan deixem de diferenciar entre el passat i la manera com cada època ha decidit representar-lo.

Una ciutat històrica pot acabar convertida en una postal. Un castell, en un escenari. Una muralla, en un mirador. Un edifici antic, en un simple element arquitectònic. I en aquest procés podem arribar a conservar extraordinàriament bé els escenaris mentre perdem les històries que els donaven sentit.

El patrimoni industrial ens ofereix una altra perspectiva especialment reveladora. La recuperació d'una antiga fàbrica pot salvar un edifici que, d'una altra manera, hauria desaparegut.

Pot convertir-lo en un equipament cultural i retornar-lo a la vida ciutadana. És una operació que, en molts casos, només pot ser considerada positiva. Però una fàbrica no és només ferro, maó i formigó. És també la història dels seus treballadors, de les seves jornades laborals, dels salaris, de les condicions de vida, de les vagues, de les innovacions tècniques, de les famílies que depenien d'aquella activitat i de les transformacions econòmiques que va provocar.

Podem conservar perfectament una fàbrica i, al mateix temps, perdre'n la història.

El mateix podríem dir del nostre patrimoni marítim. Catalunya ha estat un territori profundament vinculat al mar, però sovint contemplem els ports antics, les drassanes, les embarcacions tradicionals o els edificis relacionats amb el comerç marítim com si fossin simples testimonis pintorescos d'un passat llunyà. I darrere d'aquests elements hi havia mariners, pescadors, mercaders, mestres d'aixa, comerciants i famílies senceres que depenien del mar. Hi havia rutes comercials, conflictes, riscos, oportunitats econòmiques i una determinada manera d'entendre el món.

No podem entendre el patrimoni marítim si conservem els vaixells però oblidem les persones que els van fer navegar.

Aquesta reflexió ens porta inevitablement al turisme. Seria fàcil assenyalar-lo com el principal responsable de la banalització del patrimoni, però seria també una simplificació injusta. El turisme pot contribuir decisivament a la conservació. Pot aportar recursos, generar activitat

econòmica, donar visibilitat a espais fins aleshores desconeguts i permetre que milers de persones coneguin el nostre patrimoni.

El problema no és que el patrimoni sigui visitat. El problema apareix quan deixa de ser, principalment, una eina de coneixement i es converteix només en un producte de consum.

Quan un castell és simplement «un lloc bonic per visitar». Quan una muralla és només el fons perfecte per a una fotografia. Quan un nucli medieval és presentat com si hagués estat creat expressament per a l'experiència turística contemporània. Quan una antiga fàbrica es converteix en un espai singular però desapareix del relat la societat que hi va treballar.

És aleshores quan la història corre el risc de convertir-se en decoració.

També hauríem de reflexionar sobre les reconstruccions i restauracions. Quan intervenim sobre un espai històric no recuperem mai exactament el passat. Fem una interpretació del passat. Seleccionem què conservem, què reconstruïm, què eliminem i quina imatge volem transmetre. Això no és necessàriament negatiu. La reconstrucció pot ser una magnífica eina de divulgació i permetre que el públic compregui millor com podia ser un determinat espai.

Però cal explicar què és allò que sabem i què és allò que interpretem.

El problema no és reconstruir el passat. El problema és fer passar la nostra reconstrucció del passat per la realitat històrica.

Aquesta qüestió ens interpel·la especialment com a societat, però també interpel·la les institucions responsables de conservar, interpretar i divulgar el patrimoni. Un museu, un centre d'interpretació, una ruta turística o una intervenció arquitectònica no són mai neutres. Tots construeixen un relat. Tots seleccionen unes històries i en deixen unes altres en segon pla.

Per això la responsabilitat patrimonial no hauria d'acabar quan hem restaurat una pedra.

Hauria de començar, precisament, quan ens preguntem què ens explica aquella pedra.

Qui la va posar? Per què? Amb quins recursos? Per a quina finalitat? Qui en va pagar el cost? Qui hi vivia? Qui en va quedar exclòs? Quins conflictes s'hi van produir? Quines persones hi van deixar la seva empremta?

Quan introduïm aquestes preguntes, el patrimoni deixa de ser un objecte i es converteix de nou en història.

Aquesta és també una de les grans responsabilitats de les entitats que treballem en l'àmbit de la història i del patrimoni. No es tracta de fer la història més complicada, ni d'allunyar-la del gran públic amb un llenguatge excessivament acadèmic. Tampoc es tracta de convertir-la en espectacle per aconseguir més visitants. El repte és probablement més difícil: aconseguir que la història sigui atractiva sense renunciar al rigor.

Perquè el patrimoni necessita ser conegut per poder ser estimat, però també necessita ser comprès per poder ser preservat.

Una societat que només coneix el seu patrimoni com una col·lecció d'imatges corre el risc de perdre el vincle amb allò que aquestes imatges representen. Una muralla pot ser espectacular, un castell pot ser imponent i una plaça medieval pot ser extraordinàriament bella. Però darrere de cadascuna d'aquestes realitats hi ha persones, conflictes, interessos, esperances, pors i formes de vida.

Hi ha història.

I potser hauríem de començar a mirar el nostre patrimoni d'una altra manera. No només preguntant-nos què és allò que encara conservem, sinó també què és allò que hem deixat de veure.

Perquè conservar el passat no significa únicament conservar els seus escenaris. Significa conservar la capacitat d'entendre'ls.

Una pedra pot ser bonica. Una muralla pot ser espectacular. Un castell pot ser imponent. Però el patrimoni només es converteix realment en història quan som capaços d'entendre les persones que hi ha darrere de les pedres.

I aquesta hauria de ser, també, la nostra responsabilitat: evitar que la història es converteixi en decoració.

Redacció CCH